

5. Mazzoleni G. & Schulz W. «Mediatization» of Politics: A Challenge for Democracy? *Political Communication*. 1999. Vol. 16. Iss. 3. P. 247–261. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/105846099198613>
6. Strömbäck J. Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. *The International Journal of Press/Politics*. 2008. Vol.13. Iss. 3. P. 228–246. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1940161208319097>

Ключові слова: політична ідентичність, національна ідентичність, масмедіа, медіатизація політики, медіатизована політична ідентичність.

Key words: political identity, national identity, mass media, mediatization of politics, mediatized political identity.

ЗАГІРНИЙ ОЛЕКСІЙ ВАЛЕНТИНОВИЧ

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
аспірант кафедри політології*

ПАРАДОКСИ ВЗАЄМОДІЇ МАСМЕДІА ТА ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ

На сучасному етапі становлення інформаційного суспільства більшість парадоксів, які виникають у процесі взаємодії масмедіа та публічної влади мають глобальний характер. Протиріччя виникають між суспільними очікуваннями відкритості, доступності та раціональності у зв'язку із розвитком мережі інтернет та далекою від цих очікувань реальністю. Адрже говорять про «нову нерівність», пов'язану із обмеженим доступом до інтернет-комунікацій низки бідних або тоталітарних країн, переважання ірраціональної складової, розважального контексту та fake news, відео над текстом тощо. Також слід відзначити парадокс між сприйняттям інформації як товару (власне, забезпечення попиту на інформацію робить масмедіа прибутковим, що дозволяє виконувати важливі соціальні функції) та соціальною цінністю (в основі діяльності масмедіа – довіра аудиторії; громадяни очікують достовірну та перевірену інформацію від журналістів). Тобто, становлення інформаційного суспільства у глобальному вимірі, безумовно, перетворює інформацію не лише на товар, а й на одну із основних соціальних цінностей.

Переважає більшість дослідників, застосовуючи міждисциплінарний підхід, зосереджують увагу на технологіях впливу масмедіа на суспільство (від моделі «спіралі мовчання» Е. Ноель-Нойман до теорії порядку денного М. Мак-Комбса та Д. Шоу). Взаємодії масмедіа та публічної влади в Україні присвячено ґрунтовні праці українських дослідників Н. Аксьонової, М. Безносова, О. Боднарчука, І. Гавради, Д. Кіслова, І. Костири, Є. Огаренка, Л. Ороховської, О. Семотюка, В. Тарасюка, Д. Яковлева, ін.

Натомість зворотному процесу, а саме – впливу влади та суспільства на масмедіа (з боку різних колективних та індивідуальних акторів – влади, різних соціальних груп, глобальних медіа, інституцій громадянського суспільства, опозиційних акторів тощо) у процесі демократичного транзиту приділяється недостатньо уваги.

Безумовно, слід окремо відзначити парадокси взаємодії масмедіа та публічної в Україні, які притаманні демократичному транзиту. Дослідження парадоксів дозволяє реконструювати процес демократичного транзиту, визначити його вплив на взаємодію публічної влади та масмедіа в Україні. Як зазначає Є. С. Огаренко щодо парадоксальності політичної реальності в Україні: «Серйозність ситуації парадоксально компенсується поширенням, зокрема, в Україні гумористичним обігруванням політичних відносин, публічним (а не лише в анекдотах) висміюванням політичних лідерів. У зв'язку з цим слід сказати кілька слів про специфіку пострадянського гумору. Після відходу з російської «великої політики» добре відома в 90-ті роки І. Хакамада видала книжку «Секс у великій політиці». Про секс там було небагато, але книжка з такою назвою розійшлася непоганим тиражем. З'єднати політику з сексом – один з гумористичних «трендів», який вдало використовували творці «95 кварталу». Не тільки вони. Але вони були з перших, жартували смішно і дуже гостро. У такий спосіб персонаж не просто висміюється, а й тілесно «опускається». Це певний хронотопічний поворот суспільної свідомості на зразок середньовічної карнавалізації, «перевертання верху і низу», «розбризкування» нечистот. При такому осміюванні персонаж позбавляється не тільки поваги, але й гідності, «змішується з брудом» [3].

Передусім, в умовах широкомасштабної військової агресії, слід наголосити на теоретичній прийнятності та практичній важливості розуміння демократичного транзиту України як процесу досягнення мети – повноцінної європейської та євроатлантичної інтеграції. На думку професорки А. Колодій «Суперечки щодо того, чи є (а в крайніх випадках – чи була взагалі) Україна в ситуації демократичного переходу стосуються не стільки оцінки сутності процесів, що відбуваються в суспільстві, скільки інтерпретації концепції демократичного переходу («транзиту») та уявлень про його допустимі часові межі. Чимало дослідників схильні трактувати перехід як цілеспрямований, керований добре вишколеною та зацікавленою в демократичних перетвореннях елітою процес поетапної заміни недемократичних інституцій демократичними та консолідації останніх» [2].

Таку ж характеристику слід дати і взаємодії масмедіа та публічної влади – з точки зору відповідності демократичним стандартам вона є різновекторною та непослідовною. У взаємодії масмедіа та публічної влади в умовах демократичного транзиту виникало протиріччя між публічними деклараціями та латентними технологіями впливу на масмедіа з боку влади. Це обумовлено специфікою розвитку масмедіа на пострадянському просторі. Джерела становлення української медіа-політичної системи сягають традицій радянської цензури – державного

та партійного диктату відносно матеріалів медіа. Демократичний транзит якраз спрямований на подолання гібридності пострадянського політичного режиму, який формує гібридну модель взаємодії влади та масмедіа. Відзначимо: «Модель половинчастих реформ, яка періодично відтворюється в Україні, полягає в тому, що після авторитарного «застою» (стагнації) відбувається революція, а панівний клас опиняється в ситуації політичного вибору між двома однаково неприйнятними альтернативами – революцією та стагнацією... Враховуючи нові умови – внутрішні та зовнішні, – вкрай складний політичний вибір еволюційної моделі змушений буде зробити сучасний панівний клас» [4].

Фактично, латентні технології впливу влади на масмедіа стали частиною державної політики в Україні на певному етапі. Погодимося із думкою І. Гавради щодо погляду на взаємодію масмедіа та публічної влади в Україні: «Державна політика щодо ЗМІ – це сукупність підходів, заходів та дій (чи бездіяльності), які характерні для органів законодавчої, виконавчої і судової гілок влади стосовно забезпечення свободи слова та незалежного функціонування мас-медіа. В цьому контексті спроби формалізованими (законодавчі, судові, владно-інструментальні, процедурні) та неформальними (особистісні контакти і зв'язки) методами прямо чи опосередковано впливати на діяльність ЗМІ, журналістів та інших акторів сфери масової комунікації виступають основоположними формами цієї політики. Використання таких засобів впливу здатне забезпечувати державним структурам контроль над формуванням громадської думки та інформаційним полем країни... Державна політика у сфері ЗМІ має багато форм та проявів, крайнім з яких є політична цензура» [1].

Констатуємо, що у процесі демократичного транзиту в Україні, відбувається, хай і поступове, але послідовне переведення технологій впливу до публічної площини. Зокрема, завдяки медіа-скандалам деякі факти впливу та відвертого тиску стають надбанням публічного дискурсу. Це сприяє не лише демократизації діяльності окремих інститутів (публічної влади та масмедіа), а й їх підвищенню ефективності їх інституційної взаємодії.

Також до парадоксів взаємодії публічної влади та масмедіа слід віднести наступне. По-перше, збереження впливу на аудиторію з боку традиційних медіа з одночасним посиленням інтернет-комунікацій. По-друге, поєднання адміністративного (у сучасних умовах – санкційного) тиску з боку держави та олігархічної власності на масмедіа в Україні. Олігархічні масмедіа, передусім телебачення, залишаються за своєю сутністю олігархічними, навіть беручи участь у проєкті «Спільний телемарафон: Єдині новини». По-третє, у діяльності масмедіа в Україні наявне протиріччя між ринковою логікою (моделлю) діяльності масмедіа та їх суспільною користю. Вплив масмедіа на громадську думку обумовлений тим, що в очах суспільства журналісти слугують суспільному благу, а не лише прибутку. Саме за критичну позицію щодо влади та захист суспільним інтересам громадяни готові фінансувати масме-

діа. На цьому базується легітимність масмедіа як інституту громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гаврада І. Цензура як прояв недемократичності державної політики України у сфері засобів масової інформації. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5 (20). URL : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1406>
2. Колодій А. Траєкторія демократичного переходу в Україні. Політична трансформація в Польщі та Україні: 1989-2009. Вибрані аспекти. Вроцлав. Розд. 2. Режим доступу: <http://political-studies.com/?p=570>
3. Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у ХХІ столітті : монографія (2020) / [ред. кол. : В. В. Попков (наук. керівн.), Є. С. Огаренко, Н. Є. Степанова, О. Ю. Хорошилов]. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова.
4. Яковлев Д. В. Соціологія політичного вибору: контури теорії. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. № 10. С. 194–197.

Ключові слова: масмедіа, публічна влада, демократичний транзит, інформаційне суспільство, громадська думка.

Key words: mass media, public power, democratic transit, information society, public opinion.

КОСОВ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри політичних теорій*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВПЛИВІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ОРГАНИ ВЛАДИ

Сучасна держава впроваджує інформаційні технології в різні сфери суспільного життя. Інтенсивний розвиток інформаційного суспільства в сучасну епоху призводить до трансформації взаємодії органів влади та суспільства. Особливо ці процеси помітні на місцевому рівні в ході взаємодії органів місцевої публічної влади та громади.

Для політичного управління в сучасній демократичній країні характерний принцип транспарентності, сутнісний зміст якого полягає у взаємодії органів державної влади та громадян, громадянського суспільства шляхом виконання наступних обов'язків органів державної влади: забезпечення доступу до відкритої інформації про їхню діяльність, про діяльність державних службовців; надання можливості участі громадян у публічному управлінні; доступність соціального контролю діяльності державних службовців.